

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 252
סיון תש"פ

איך עושים עירוב בקרווילה על שפת הירדן

בשבוע האחרון הגיעו למוקד העירוב שתי שאלות חדשות, שיש לעיין ולדון בהם. זוהי ממש נפלא לראות, איך שהנידונים בטלטול והוצאה אינם נגמרים, ואנשים כל פעם באים עם שאלות חדשות ומעניינות. שאלה אחת הגיעה השבוע מאדם בעל תשובה, שהתחתן בתקופה זו עם אשה בעלת תשובה, הם גרים בישוב בצפון, ורכשו כעת קרווילה [קראוון על נגרות] שהוא כמו דירה קטנה, עם חשמל ומים, מיטות ומזגן וכו', על מנת שיוכלו לנסוע לשבתות למגוון מקומות, ואינם צריכים לשכור דירה. הם יוכלו להגיע לשבת בעיר התורה בני ברק, בלי צורך לתכנן דבר, כי הכל כבר איתם בתוך הדירה הניידת. כמו כן הם מתכננים לשבות על שפת נחל הירדן, ובעוד אתרים וראשי הרים, לחנות עם הקראוון, ללא הגבלת מיקום. אבל לפני שהוא יוצא לשטח, התקשר למוקד העירוב לשאול על דיני הטלטול.

השואל ידע שאסור לטלטל ולקחת כל דבר שהוא, כאשר נמצאים בשפת הירדן ובהרים, כי אין שם עירוב. אבל שאלתו היא, איך הוא יכול לעשות לפחות עירוב קטן על כמה מטרים סמוך לפתח הדירה הזו, כדי לטלטל דברים מחוץ לקרווילה, להוציא שולחן ומאכלים כדי לעשות סעודת שבת בשטח המרווח והפתוח, וכן להוציא מפתח כדי לנעול את המקום כשהוא יוצא לטייל באזור [עם שימת לב לגבול התחום], ולהשאיר את המפתח בחוץ על הגלגל וכדומה. שאם לא עשה עירוב, אסור להוציא אפילו משהו קטן, ואפילו פחות מד' אמות. והביאור הוא, כי רק בהעברה ברשות הרבים עצמה, כל מה שבתוך ד' אמות נחשב מקום אחד, ורק יותר מד' אמות נחשב העברה ממקום למקום, משא"כ בקראוון שהוא רשות היחיד, ומחוץ יש רשות הרבים או כרמלית, אפילו שיעביר טפח אחד של מקום הדלת, הרי הוציא ממקום למקום, ועבר על הוצאה מרשות לרשות. לכן אין אפשרות להוציא את המפתח מהדירה אפילו רק אל מחוץ לדלת, וגם לא כאשר הוא תקוע בחור המנעול (כמבואר במשנ"ב סי' שמ"ו ס"ק י"ט), אלא צריך לעשות עירוב מחוץ לקראוון. וא"כ איך ניתן לעשות את העירוב בצורה פרקטית, נוחה וטובה, במקומות פתוחים שאין תשתית לחיבור מבית לבית וכדומה. [כמובן שאיננו נכנסים לשאר ההשלכות של שבת בשטח, שלאברך וכן ישיבה אינן מתאימות].

דירת קראוון נחשבת כבקעה, לעירוב של צד"פ

האם אפשר לקשור חוט עירוב לגג הקראוון

השואל הציע שיקשור חוט מגג הקראוון אל עמוד קטן שיתקע באדמה, וממנו לעמוד נוסף, ושוב מהעמוד אל הגג, וכך יהיה לו עירוב כשר לכאורה. המשיב שיבח אותו על עצם שימת הלב להלכה, וגם כבר חושב על העשייה בצורה כשרה, אך הסביר לו שיש שני דינים חשובים להוסיף לו. א. אי אפשר רק לקשור חוט לגג, כי המטרה של החוט, שיהיה נחשב לצורת הפתח, וזה על ידי שני עמודים ומשקוף יושב מעליהם, החוט הוא המשקוף, והוא צריך לשבת על שני עמודים, והקראוון אינו יכול להחשב עמוד, כי הוא הקיר של המקום, אלא צריך להוסיף גם שם עמוד, שיהיה תחת החוט. כמו כן הקראוון מסוג זה גבוה מהקרקע, ובהרבה מקרים יש תחתיו חלל ג' טפחים, והוא מחיצה תלויה, שאינו כשר למחיצה, וגם לא לעמוד של צורת הפתח, כמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י וברמ"א בס"ז). אמנם כדי להכשירו למחיצה ניתן להוסיף משהו מתחתיו, כגון להניח קרש ואפילו קרטון שלא יעוף ברוח, או לקשור חוט בין הגלגלים, אבל לגבי עמוד של צורת הפתח צריך שיהיה דבר שלם, ולא מועיל קרטונים וקרשים כי זה

פסול שנקרא 'פתחי שימא' [דבר שומם והרוס]. לכן יעמיד עמוד נוסף מוצמד לקראוון, והעמוד יתחיל מהקרקע לגובה מטר או יותר.

עירוב שלא ניתן לעשותו בצורת הפתח

ב. דין נוסף שאינו מצוי, שמגביל את עשיית העירוב במקרה זה. בשו"ע (סי' שס"ב ס"י) מבואר שבבקעה, דהיינו מקום שאינו של דיורים, אי אפשר לעשות היקף של עירוב שכולו מצורת הפתח, אלא צריך רובו במחיצות, ולכן אם נעץ ארבעה קונדיסין בארבע פינות, וקשר חוט על גביהן, אינו מועיל במקום כזה, אלא רק כשיש בו בית של דיורים. ובחזו"א (סי' ע' ס"ק י"א) כתב שצריך דיורים קבועים, אבל דיור ארעי כגון אוהל שעושים עירוב מסביבו, נחשב בקעה ואי אפשר לערב על ידי צורת הפתח בלבד, [כדמוכח בגמרא שמדובר בשיירא שחנתה בבקעה, שהיא נמצאת בשבת בתוך העירוב שעשון]. ולפ"ז נראה שגם מקום הקראוון בשפת נחל הירדן דינו כבקעה. ואמנם הקראוון עצמו משמש לדירה בקביעות, אך בשטח זה אינו נמצא קבוע, והשטח הוא ללא דיורים, האופן לדור בשטח זה הוא עראי, וכן דינו כבקעה שאי אפשר לערב אותה בשכל הרוחות על ידי צורות הפתח.

אבל כתב המשנ"ב (שם ס"ק נ"ז) שאם [רוב] ההיקף ממחיצות ממש, אפשר להשלים עם צורות הפתח, ובחזו"א (שם ס"ק י"ב) כתב שאם עושה שתי רווחות במחיצות, אפשר שהשאר יהיה בצוה"פ, והסתפק אם רק בשתי רווחות זו כנגד זו, או גם כצורת ר'. ולפ"ז הפתרון עבורו, שיעשה את רוב ההיקף ע"י מחיצות ממש, ורק ישלים בצוה"פ.

פתרונות פרקטיים להעמדת מחיצות בשטח פתוח

כדי למצוא בכל זאת פתרון כשר להקמת העירוב בתנאים אלו, הצענו לו פתרון קל, ונביא אותו כאן בקצרה, בשביל הקוראים שאוהבים פרקטיקה, וגם בשביל אלו שחושבים שהם אף פעם לא יצטרכו לעשות עירוב ובהמשך החיים הם נקלעים למצבים שזקוקים לכך מאוד, ומתקשרים להודות ולבקש עוד הצעות יעילות.

הציד במחצני המוקד, גדר רשת ולהיים

הנה הדבר הראשון הוא כיצד ליצור גדר כשרה בקלות. במקרה זה [שהוא בא עם רכב מצויד] הפתרון הוא לצייד את הקרווילה בגדר רשת מחוטי ברזל מצופים בירוק, כמו שעושים בגדרות שבחצרות, [שאפשר לגלגל וקפל אותה], והגדר תהיה מסוג שיש בו חורים מרובעים, שהיא יציבה יותר. [ולא מרשת פלסטיק שאינה יציבה, ויכולה להתכופף ולרדת מגובה י', וכן להתנדנד ברוח]. וכדי לייצב ולחבר את הגדר, יקח

ברזל מסוים ויתקע אותו באדמה. האופן המקצועי הוא ע"י בזנט, אך הוא ברזל כבד, וגם יהיה קשה להוציאו אחרי שבת. אלא ישתמש בברזל עגול [כמו של יציקות בנין] בעובי 10/12 מילימטר, ויתקע אותו באדמה 30 ס"מ בעזרת פטיש או אבן.

על ידי גדר זו, יעשה מחיצה על צד אחד, ועוד יסובב ויעשה עם הגדר גם חלק מהמחיצה של הצד השני, וכן יתקן את החלל שתחת הקראוון שלא יהיה בו חלל ג' טפחים כנ"ל, וכך יש לו כבר רוב ששל ג' מחיצות, בצורה פרקטית וקלה, ואז נשאר לו לעשות צורת הפתח אחת מסוף הגדר אל קצה השני של הקראוון באלכסון, [וזה עדיף מלהקיף שטח מרובע שיכלול שתי צורות הפתח, כי אז יצטרך להעמיד עמוד בפנינת השטח, וקשה לעשות שהוא יעמוד יציב וישר והחוטים שעליו יהיו מתוחים].

גם בעשיית צורות הפתח, המלצנו שיקח קרש רחב כעשרים ס"מ וגובה 1.10 מטר, שאחד נמצא בסוף הגדר, והשני בדופן הקראוון, כדי שלא תהיה בעיה של עמוד שאינו ישר או נדנדו שיוצא מרוחב העמוד, בפרט שנעשה בשטח פתוח. [היו עוד כמה פרטים שאכמ"ל].

השואל קיבל בשמחה את הדברים, וביקש לבוא ולהתרשם מהפתרונות היצירתיים של מוקד העירוב, ולשרטט ולרשום את הפרטים על מנת שלא תהיה לו טעות ח"ו.

אשה עם עגלה שגילתה בשבת שחוט העירוב קרוע

מעשה שהיה לפני שבוע, באשה שגרה באחת הערים הידועות שיש בה הרבה שכונות חרדיות, יצאה בשבת בצהריים לטייל עם התינוק בעגלה, והלכה עד קצה השכונה, והנה היא רואה חוט של עירוב מתנופף ברוח, צד אחד קשור לעמוד, והצד השני מוטל על הארץ, זאת אומרת שהעירוב קרוע. הרבה אנשים לא היו יודעים את ההשלכות ההלכתיות שיש בזה, והדבר לא היה מעורר את תשומת ליבם, אבל לאשה זו היה ידע בנושא, והיא ידעה שפירושו של דבר שאין עירוב, ואסור לטלטל את העגלה ד' אמות. צריך להשאיר כאן הכל עד מוצאי שבת, בלי להזיז דבר. במקרה זה הגבול של השכונה היה גם גבול העיר, ואם כן היא עשתה חשבון שגם העירוב של העיר איננו, ואין מה להקל לטלטל בשום אופן.

כמובן היא שאלה את עצמה, לא יכול להיות שלא בדקו את העירוב לפני שבת, לא יתכן שלא שמו לב לכך. אבל כיון שהיא גרה בסמוך למקום, היא ידעה שביום שישי בצהריים היתה שריפה בקוצים ססמוכים לשכונה, א"כ כנראה השריפה היתה אחרי שבדקו את העירוב, והאחראי לא ידע שהיתה שריפה. גם המקום רחוק מהבתים והמקומות שאנשים הולכים, וכנראה לכן לא היה מי שיודע לאחראי שיבוא לתקן. מתוך הדברים היא הסיקה שאסור לה לקחת את העגלה, אלא שהתינוק כבר היה בגיל שנה וחצי, והוא יכול ללכת ברגליו. הוציאה אותו שילך ברגליו, אך לא רצתה להשאיר את העגלה מחשש שמישהו יימצא וזכה בה לעצמו. היא חיפשה היתר לטלטל אותה, והחליטה שמוטר לדרדר את העגלה במורד הרחוב בלי להוביל אותה, כי היא רק עוזבת אותה, וכל כמה מטרים עצרה אותה וכיוונה את העגלה לפי הצורך, עד שהגיעה אל חצר ביתה. לאחר השבת ניגש בעלה לשאול האם היה מותר לה לדרדר את העגלה ברחוב שאין בו עירוב, כיון שהיא לא עושה שום דבר, רק עוזבת את ידיה.

מומלץ להסיר את החוטים הקרועים מעמודי העירוב

[במאמר המוסגר, יש לציין שלאחר השבת התברר שהיה באותם עמודים חוט חדש קשור כדן, והאחראי המסור הגיע לפני שבת וקשר את החוטים שנקרעו, אלא שהאשה לא הבחינה בהם, כי ראתה חוטים קרועים. ובאמת כדאי שהעוסקים בעירובין יסלקו את החוטים הקרועים כשקושרים חוט חדש, כי הרבה פעמים זה גורם לאנשים שאינם בקיאים, לחשוב שהעירוב פסול. ולפעמים גם מתקשרים למוקד העירוב בהתלהבות, ומתאכזבים לגלות שכך זה אמור להישאר.

באחד מהישובים שנכנסנו בתקופה זו, ניגשה בעלת הבית שאינה שומרת שבת, וביקשה שנתקן את העירוב כי כבר הרבה חודשים שהעירוב קרוע, והראתה לנו על חוט שיורד מראש העמוד לאף. אבל באותו עמוד היה כבר חוט חדש שקשרו לפני יותר משנה והיא לא הבחינה בו. והיינו צריכים להסביר שיש חוט חדש, ומה עוזר שיש חוט חדש, אם יש גם חוט קרוע... צריך להסיר את החוט הקרוע].

האם מותר לעזוב עגלה שתדרדר בידיה

והנה יש כאן שני חלקים לברר, א. מהי ההגדרה של הרחוב שאין בו עירוב, האם הוא רשות הרבים או כרמלית. ובענין זה ידועה מחלוקת הפוסקים על הרחובות בזמנינו, שיטה א' שכל רחוב שרחבו ט"ז אמה והוא מפולש, הוא רשות הרבים האסור בטלטול מן התורה, והעירוב אינו מועיל לו אלא עם שערים הנסגרים בלילות. שיטה ב' שרק אם עוברים שישים ריבוא, או לפחות משמש לשישים ריבוא, נחשב רשות הרבים, ולפ"ז רחובות רגילים אינם רשות הרבים, ואפשר לעשות להם עירוב, וכאשר העירוב אינו כשר, דינם כרמלית האסורה בטלטול מדרבנן. לאור זאת לגבי הרחוב שבו היתה האשה הנ"ל, אם היא סמכה על העירוב, זאת אומרת שהסתמכה על השיטות שאינו רשות הרבים אלא כרמלית, [כי אחרת לא היה מועיל העירוב בלי שערים].

ב. דבר שני שיש לברר בנושא זה מהי ההגדרה של מלאכת טלטול באופן שרק עוזבת את העגלה, וכמובן מכוונת אותה לדרכה, עוצרת אותה כשצריך, ושוב משחררת אותה לדרדר את המשך הירידה של הרחוב. והנה דינים אלו לכאורה דומים לסוגיות של שפיכת מים, אדם ששופך מים ומחמת המורד הם נזולים ויוצאים לרשות אחרת, או עוברים יותר מד' אמות ברה"ר או בכרמלית, שמבואר בכמה מקומות בגמ' (שבת דף קא.) ובשו"ע (סי' שנה"א ס"א ב', שני"ז ס"ג, שעי"ז ס"א) שכוחו

בכרמלית לא גזרו, וברשות הרבים אסור. לפ"ז עד כמה שכאשר יש עירוב היא סומכת עליו לטלטל, על כרחך היינו כפי השיטות המקילות שאין רשות הרבים אלא כרמלית, א"כ מותר לעזוב את העגלה שתרד מעצמה, כי זה רק כוחו, ובכרמלית לא גזרו. [אמנם במציאות יוצא שגם דוחפים את העגלה פה ושם כשהיא נתקעת, וזה בודאי אסור].

בגדרי כוחו בכרמלית לא גזרו, ובידקא דמיא

אבל יש לשאול, מה בין זה לסוגית "בידקא דמיא" (סנהדרין דף _) שאם פותח סכר של מים, והמים הציפו והרגו אדם או הזיקו, כל מה שיצא בשפיכה ראשונה נחשב מעשה בידיים של הפותח והוא חייב על כך מיתה. ומה שממשיך לצאת אח"כ, נחשב כח שני ואינו חייב עליו. הרי כאן כשעוזבת את העגלה ונוסעת, זה כמו בידקא דמיא בכח ראשון, שמיד כשעוזבת את העגלה היא מדרדרת ונוסעת.

ונראה לבאר שבעגלה אינו מעשה בידיים, אלא רק כוחו שבכרמלית לא גזרו, וראיה לכך מהשופך מים על דופן הספינה, שודאי שהמים נזולים מיד, ובכל זאת נחשב כוחו. והביאור הוא, כי רק מה שמכח התנופה של המעשה, נחשב מעשה גמור, ובידקא דמיא התחדש שגם הסרת מחסום נחשב כמוציא את המים בידיים, ובכל זאת רק מה שמכח התנופה, משא"כ מה שנוזל אח"כ מכח טבע המים לרדת למטה, אינו מעשה שלו אלא כוחו, שבנזיקין נחשב גרמא, ובטלטול נקרא כוחו שאיסורו ברה"ר מדרבנן ובכרמלית לא גזרו.

בשו"ע הגר"ז (סי' שני"ז ס"ג) ובחזו"א (סי' ק"ה סק"ח) כתבו לגבי השופך מים בתוך החצר על מנת שיזלו לחוץ לרשות הרבים, שזה אחת מהדוגמאות שנחשב כוחו ובכרמלית לא גזרו, שמדובר שאין המים מקלחים מכח זריקתו, אלא כטבע המים המוגרים, אבל אם שפכן באלכסון והמים ממחרים לצאת בכח המרוץ שנתן בהם בזריקתו, הרי זו הוצאה גמורה, עכ"ד החזו"א. מדבריהם נראה ג"כ שאם שנתן כח במים לצאת, נחשב למעשיו, אבל כאשר נשפך מכח טבע המים המתגלגלים, נחשב כוחו.

ועדיין יש לפלפל ולהקשות, מה זה שונה ממה שכתבו האחרונים שאם אדם אחז תינוק והוציאו מהחלון ופתח ידיו, נחשב מעשה בידיים וחייב על הריגתו, אע"פ שלא יצר תנופה, כי "השתמשות בכח טבעי נחשב מעשה בידיים". א"כ מדוע שפיכת המים במדרון, או עזיבת העגלה במדרון, נחשב כוחו, ושונה ממי שנתן במים כח זריקה. ויש לחלק, ובה נשאיר למעיניי לבאר ולחלק, כדרכה של תורה. ותן לחכם ויחכם.

התעוררות רבה מרבני הישובים לתקן את העירובים

בשבועות אלו התחדשה הפעילות המיוחדת בבדיקת העירובים בישובים ובערים ברחבי הארץ, ובס"ד יש התעוררות גדולה בהרבה מקומות לתקן את העירוב בצורה טובה, ולא רק כדי לצאת ידי חובה. באחד המושבים בסמוך לעיר אופקים, יש עירוב שעשו לפני כשלושים שנה, באופן שקשרו חוטי ברזל מעל עמודי הטלפון, אבל עם השנים נוצרו בעיות רבות, שנוגעות לעיקר הדין ממש, ולא היה באפשרותם לטפל בהם, מחוסר תקציב.

לפני כחצי שנה היה ישוב אחד שרב הישוב התמסר מאוד, והשיג תקציב זעום, ובמסירות רבה עשה ע"ז עירוב חדש, בסיוע של מוקד העירוב. ובעקבותיו התעוררו עוד שני ישובים לתקן את העירוב, ובימים אלו מתחילים בס"ד בעבודות. יש

לציין שמדובר בתהליך קשה, ובעבודה רבה, ובכל ישוב נדרש לחדש קרוב למאה עמודים! כדי להקיף את הבתים. אנו מקוים שנוכח בקרוב שהתקווה יושלם כהלכה, ויהיו עוד כמה מאות משפחות שיוזכו להינצל מטלטול האסור.

בשבוע זה קרא לנו הרב של אחד מהישובים, שתיאר את מצב העירוב, את הקשיים המתחדשים בו, ועל מה שמכח כל השנים. בין הדברים ראינו את התמסרותו הרבה, עוד מאביו שהיה רב בישוב. ונתבקשנו למצוא דרך לעקוף את כל הבעיות, להוציא את עמודי העירוב אל מקום שיהיה כשר. בישוב זה היו מגוון בעיות נפוצות, ומחוסר מקום בגליון זה נשאיר אותם לגליון הבא בע"ה. אך נסיים בתפילה, שההתעוררות הגדולה תמשיך ותתפשט לכל הישובים והמקומות, ואנו נתחזק יותר לשים לב לברר היטב על מצב העירוב ודרגתו, כי בהרבה מקומות הרבנים עצמם מצטערים על הליקויים בכשרותו, ומבקשים לעשות יותר, ואין בכוחם.